

Školy by měly být připraveny na různé děti, realita je ale jiná

(Školní poradenství v praxi, 2.3.2015, Mgr. Bohumil Kartous, Ph. D.)

Diagnostika, která se používá pro stanovení speciálních vzdělávacích potřeb dětí, je nedostatečná a zavádějící. Poradenská podpora škol hraje při snaze integrovat děti se speciálními potřebami do běžných škol klíčovou roli, je však personálně poddimenzována a její možnosti jsou omezené. Mnoho učitelů není na integraci dětí připraveno, jsou ředitelé, kteří považují inkluzi za zlo. V řadě případů ti nejpotřebnější raději dopředu rezignují na vzdělání svých dětí, protože se setkávají s projevy odporu už v okamžiku, kdy jdou své dítě zapsat do první třídy. Vedle toho ale existují školy, které děti nerozlišují a inkluzivní vzdělávání prokazatelně zvládají. Jedná se však jen o výjimky potvrzující pravidlo systémového zanedbání. Tak by se daly shrnout závěry posledního Kulatého stolu SKAV.

Ve čtvrtek 22. 1. 2015 proběhl další Kulatý stůl Stálé konference asociací ve vzdělávání, tentokrát na téma "Má být dítě připravené na školu, nebo škola na dítě"? Téma je aktuální vzhledem k projednávání novely školského zákona, v němž budí největší kontroverzi znění § 16, který stanovuje způsob diagnózy a aplikace podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Diskuzi notně rozproudil i nedávný výrok prezidenta Miloše Zemana, který paušálně odmítl inkluzi, spojil ji s multikulturalismem a nereálnými představami intelektuálů tzv. pražské kavárny. Jeho slova později relativizoval ministr školství Marcel Chládek, kterému údajně prezident řekl, že "není proti tomu, aby handicapované děti chodily se zdravými do jedné školy" (Interview, ČT24, 21. 1. 2015).

Kulatého stolu se jako diskutující zúčastnili Pavlína Baslerová (Asociace pracovníků speciálně pedagogických center), Jan Černý (Člověk v tísni), Olga Doležalová (ZŠ a MŠ Na Beránku, Praha 12), Věra Pokorná (COGITO -Centrum kognitivní edukace), Jan Širůček (Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita), Jana Zapletalová (Národní ústav pro vzdělávání).

Diskuzi otevřel velmi zajímavým příspěvkem psycholog Jan Širůček, který se na FSS MU v Brně podílí na výzkumu v oblasti diagnostických nástrojů, které jsou používány pro stanovení speciálních vzdělávacích potřeb dětí. Poukázal na fakt, že diagnostika vesměs vychází z inteligentních testů, které však podle výsledků výzkumu nezohledňují fakt, že děti, které přicházejí z méně podnětného prostředí, nejsou schopny používané testy zvládnout na stejné úrovni jako děti, které jsou kulturně integrované. Aniž by tedy bylo možné konstatovat, že tyto děti mají nižší celkovou inteligenci, v testech IQ (Cattellův test) vykazují až o desítky bodů nižší výkon, což jim může neoprávněně přinést nálepkou mentálního postižení. Ostatní diskutující se shodli na tom, že tato praxe je reálná a zároveň nepřipustná. Věra Pokorná, metodička projektu COGITO, upozornila na to, že učitelé by měli být do značné míry schopni sami stanovit, jakou podporu jednotliví žáci potřebují, a podle toho přizpůsobit jejich vzdělávání. Jako jednu z vhodných metod v přístupu k dětem, které vykazují sníženou mírou vzdělavatelnosti, zdůraznila metodu Reuvena Feuersteina, která jim pomáhá poznávat, třídit a organizovat informace, plánovat, ovlivňovat chování. Inteligence není podle Feuersteina neměnná struktura, je plastická.

Olga Doležalová potvrdila zkušenostmi z praxe, že je možné vytvořit úspěšně fungující školu na inkluzivním základě. Zdůraznila vliv rodičů a jejich původní iniciativu, díky které podnítily změnu ve vzdělávacím přístupu veřejné ZŠ a MŠ Na Beránku. Nadále zůstávají ve velmi těsném kontaktu. Každý týden např. dostávají od učitelů zprávu o tom, co se ve třídách děje. Za základ toho, aby mohla škola fungovat, považuje komunikaci mezi učiteli. Škola kupříkladu nemá kabinety, učitelé sdílejí jednu společnou místnost, což je nutí setkávat se a důsledněji diskutovat o jednotlivých problémech, na které ve škole narážejí. Společně tak lépe sdílejí i názory na řešení problémů jednotlivých žáků. Škola vychází z přístupu Montessori.

Pavlína Baslerová a Jana Zapletalová společně poukazovaly na nedostatky v poradenské pomoci školám. Speciálně pedagogická centra trpí nedostatkem kvalifikovaných pracovníků i tím, že jejich současná příprava postrádá didaktickou dimenzi, tudíž je údajně velmi těžké, aby noví absolventi speciální pedagogiky, kteří se mají poradenstvím zabývat, smysluplně navrhovali konkrétní změny ve výuce. Jan Černý z Člověka v tísni, kde se dlouhodobě podílí na programech zaměřených na pomoc dětem ohroženým zanedbáním vzdělávání, poukázal na to, že problém často leží úplně někde jinde. Rodiče, zejména rodiče z romské minority, často nejsou schopni odolat tlaku, který je na ně vyvíjen, a raději dítě

umístí do praktické školy v domnění, že mu tím prospějí. Objevují se případy, kdy školy důrazně přesvědčují rodiče, že to pro jejich děti bude lepší. Jindy se zase rodiče romských dětí setkávají s projevy rasismu ze strany jiných rodičů.

Všichni účastníci se shodli na tom, že podpora integrace je nesystémová a v podstatě záleží pouze na případech pozitivní deviace. Chybí podpora nejen ze strany MŠMT, ale i ze strany zřizovatelů.

Diskutovaným tématem byl i odmítavý postoj veřejnosti. Většina diskutujících vyjádřila skepsi.

Videozáznam z Kulatého stolu najdete na www.EDUin.cz. Tamtéž se dozvíte také o tématu a datu dalšího setkání.